

Historiografie van het Vlaams Ergotherapeutenverbond

Frank Schaffler

De oorsprong van de ergotherapie

Algemeen wordt aangenomen dat de oorsprong van de ergotherapie zich situeert in de psychiatrie van eind 18de eeuw. De geesteszieken – bevrijd van hun kluisters – werden aangemoedigd om doelgerichte activiteiten uit te voeren. Dit zou een helende invloed hebben op hun gezondheid. Nochtans werd reeds vele eeuwen eerder, en op verschillende plaatsen, activiteit als therapeutisch middel aangeprezen.

Meer dan 2000 jaar vóór onze tijdrekening schreef de Chinese geneeskunde lichaamsactiviteit voor als therapie aangezien men van mening was dat inactiviteit de oorzaak was van ziekte. En in een van de oudste medische geschriften uit het oude Egypte¹ was er sprake van afleidende en ontspanningsactiviteiten bij de behandeling van zieken. *Boottochtjes op de Nijl* en het *luisteren naar het geruis der watervallen* werden als helend ervaren, en in hun tempels organiseerden zij spelletjes ter heling van de melancholie.

In het oude Griekenland werd veel aandacht geschonken aan de zorg voor het lichaam. In gymnasia werd veel aan sport gedaan en niet enkel uit competitieve overwegingen. Zo schreef Hippocrates² zijn patiënten remediërende oefeningen voor en maakte de Grieks-Romeinse Asclepiades³ daarnaast ook gebruik van activiteiten-therapie voor geesteszieken. De klemtoon lag hierbij weliswaar op het afleidende karakter ervan.

De middeleeuwen werden over het algemeen gekenmerkt door een teloorgang van de humane benadering van zieken en zeker ook van de actieve participatie van de patiënt in zijn genezingsproces. Pas veel later, tijdens de renaissance, begon men opnieuw op een meer

---

¹ Kahun Papyrus, 1825 AC

² Hippocrates van Kos (460 AC – 377 AC) was de grondlegger van de moderne geneeskunde. Hij stelde als een van de eersten dat ziekten geen bovennatuurlijke maar een natuurlijke oorzaak hebben.

³ Asclepiades van Bithynië (124 AC – 40 AC) stond een humane behandeling van geesteszieken voor. Hij maakte o.m. gebruik van activiteiten, muziek en lichaamstherapieën.

genueanceerde manier over ziekte en gezondheid na te denken.⁴ Het zou echter nog tot laat in de 18de eeuw duren vooraleer de geneeskunde een meer humaan en wetenschappelijk karakter zou krijgen en gerichte activiteiten onderdeel zou worden van het therapeutisch arsenaal.

In 1780 verscheen van de hand van ene Clement Joseph Tissot⁵ een werk met als titel *Gymnastique Medicinale et Chirurgicale*. In dit boek werden handvaardigheid en ontspannende activiteiten aangeprezen als therapeutische oefeningen bij de behandeling van spieren en gewrichten die ten gevolge van ziekte of kwetsuren beschadigd waren. Eerder al waren dergelijke *arbeidstherapeutische* praktijken gebruikelijk in sommige ziekenhuizen zoals in het *Pennsylvania Hospital* in Philadelphia onder de bezielende leiding van dr. Benjamin Rush.

Rond diezelfde periode waren in Engeland de Quaker⁶ William Tuke⁷ en in Frankrijk Philippe Pinel⁸ actief. Pinel werkte als geneesheer in Parijs, onder meer in het asiel La Bicêtre en het ziekenhuis La Salpêtrière. Ook Tuke werkte met geestesgestoorde patiënten. Beiden waren voorstanders van een *morele behandeling* van hun patiënten: zij beschouwden hen niet meer als *bezetenen* of als *misdadigers* maar verlostten hen van hun kluisters en behandelden hen met respect. Rust, gesprek, gebed en handenarbeid waren de toegepaste therapeutische middelen.⁹ Hierbij werden echter nog steeds strikte (lees: dwingende) middelen gebruikt. Later zou ook dit - onder invloed van John Connolly¹⁰

---

⁴ In 1543 publiceerde Andreas Vesalius (1514 – 1564) *De humani corporis fabrica libri septem*, een keerpunt in de wereld van de geneeskunde.

⁵ Clement Joseph Tissot (1750 – 1826), Franse legerarts.

⁶ Quakers zijn aanhangers van een godsdienstige beweging die haar ontstaan dankt aan de profetische verschijning van ene George Fox (1624-1691). Zelf noemden zij zich aanvankelijk *Children of the Light* of *Friends in the Truth*. Nadat zij zich sedert 1669 als afzonderlijke groep hadden georganiseerd, kozen zij de naam Society of Friends (Genootschap der Vrienden). De Quakers laten zich leiden door het *inner light*, zonder tussenkomst van kerkelijke ambten en sacramenten. Een zelfstandig en veelal daadkrachtig geestelijk leven komt bij hen tot uiting. Zij verwerpen militaire dienst, leggen soberheid in kleding en voeding aan de dag en wijden zich aan liefdewerk en weldadigheid. Ze leven vaak wat teruggetrokken uit de wereld en vervullen in principe geen openbare ambten. (Wikipedia)

⁷ William Tuke (1732 – 1822) was een Quaker en filantroop uit Yorkshire die zich het lot van geestesgestoorde aantrok en uiteindelijk *The Retreat* oprichtte, een non-profit organisatie die zich ontfermde over het lot van geesteszieke personen.

⁸ Philippe Pinel (1745 – 1826) was stadsarts van Parijs en in die hoedanigheid verantwoordelijk voor l'hôpital Bicêtre en La Salpêtrière.

⁹ In zijn werk *Traité médico-philosophique sur l'aliénation mentale* heeft Pinel het over expliciet voorgeschreven lichamelijke oefeningen en manuele handvaardigheden.

¹⁰ John Connolly (1794 – 1866) was arts en bezieler van de *non-restraint movement* dat als doel had alle dwangmiddelen in de zorg voor geesteszieken af te schaffen.

in Engeland en Jean Etienne Esquirol¹¹ in Frankrijk - veranderen en zou de behandeling van geesteszieken steeds meer een *medische* aangelegenheid worden.

In Duitsland publiceerde Johann Reil¹² begin 20ste eeuw een handboek over de behandeling van geesteszieken waarin hij verschillende pagina's weidde aan het gebruik van arbeid als therapie: *Arbeid is een uitstekend middel tot zelf-genezing in de behandeling van de geestesgestoorde*. In dezelfde periode ontwikkelde Hermann Simon het concept *actievere therapie*. Hij geloofde in de capaciteit van een gezonde persoonlijkheid om zelf-verantwoordelijkheid (lees: zelf-activiteit) uit te oefenen.

Ook in de Lage Landen waren pioniers aan het werk die uit morele overwegingen iets wilden doen aan het lot van de geesteszieken. Als voorbeeld kunnen gelden kanunnik Jozef Triest¹³ en Dr. Joseph Guislain¹⁴ die in Gent de gevangenen voor hen openden en aan de basis lagen van de krankzinnigenzorg in België.

In Nederland was het J. L. C. Schroeder van der Kolk¹⁵ die op een gelijkaardige wijze de psychiatrie een menselijk gezicht gaf en de deur openzette voor nieuwe vormen van behandeling. Jaren later zou Dr. W. M. Van Der Scheer de inzichten van H. Simon toepassen en o.m. in het Provinciaal Ziekenhuis van Santpoort *moral treatment* en *actievere therapie* introduceren.

Het gedachtegoed van Pinel en Tuke vond - na een bezoek van de Amerikaanse Quaker Thomas Scattergood aan *The Retreat* – een goede voedingsbodem in de Verenigde Staten van Amerika. Op verschillende

---

¹¹ Jean Etienne Esquirol (1742 – 1840) was een leerling van Pinel. Hij maakte van La Salpêtrière een echte psychiatrische kliniek in de moderne zin van het woord. Hij stond ook aan de basis van de eerste krankzinnigenwet in Frankrijk.

¹² Johann Christian Reil was arts en professor aan de universiteiten van Halle en Berlijn. Hij was de lijfarts van Goethe. Samen met Johann Christoph Hoffbauer publiceerde hij in 1808 *Beiträge zur Beförderung einer Kurmethode*.

¹³ Petrus Josef Triest (1760 – 1836) was priester en stichter van meerdere broeder- en zusterorden waaronder de Broeders van Liefde. Hij nam het initiatief om opgesloten geesteszieken te bevrijden uit het Geraard de Duivelsteen.

¹⁴ Joseph Guislain (1797-1860) was arts en na de publicatie van zijn *Traité sur l'Aliénation mentale et les Hospices des aliénés* hoofdgeneesheer van de twee *dolhuysen* van Gent.

¹⁵ Jacobus Ludovicus Conradus Schroeder van der Kolk (1797 – 1862) was geneesheer en o.m. hoogleraar en rector aan de universiteit van Utrecht waar hij met zijn *Redevoering over de verwaarlozing der vereiste zorg ter leniging van het lot der krankzinnigen en ter genezing derzelve in ons vaderland* beroemd zou worden.

plaatsen werden *asielen* opgericht naar het model van Tuke's *Retreat* waar *occupational therapy* een vast deel van het programma was.

In 1840 verscheen van de hand van François Leuret¹⁶, arts in het Hôpital La Bicêtre in Parijs, zijn beroemde werk *Du Traitement Moral de la Folie*. Naast de lansen die hij brak voor het *moral treatment* schreef hij uitgebreid over het belang van activiteiten in de behandeling van geesteszieken. Hij benadrukte de waarde van oefeningen, toneel, muziek, lectuur en handenarbeid. Dit boek kan beschouwd worden als het eerste werk - *avant la lettre* - over ergotherapie.

---

¹⁶ François Leuret (1797 -1851) was psychiater in het Hôpital La Bicêtre in Parijs. Naast het succes met zijn boek over de *Traitement Moral* maakte hij zich ook zeer verdienstelijk met zijn *Fragments psychologiques sur la folie* waarin hij op een vernieuwende wijze aspecten van de psychose bestudeerde.

De geboorte van een beroep

Nadat de *occupational therapy* in de tweede helft van de 19de eeuw wat weggedeedeemsterd was kwam er rond de eeuwwisseling een kentering. Rond 1900 was het gebruik van activiteiten als therapeutisch middel geen accidenteel gebeuren meer. In vele tehuizen voor geesteszieken – vooral in de Verenigde Staten en in Engeland - werd aan *occupation therapy* gedaan. Het was het resultaat van de beweging naar een meer humane benadering van de geestesziekte en het op zoek gaan naar een alternatief voor de dwingende behandelingswijzen van voordien in een tijd waar er nog nauwelijks medicatie bestond.

Steeds meer ging men aan de activiteiten een zekere doelgerichtheid meegeven. Activiteiten werden slechts aangeboden voor zover zij een therapeutisch effect konden teweeg brengen. De eerste theorieën rond wat later ergotherapie zal heten worden geformuleerd.

In 1892 vroeg Dr. Adolf Meyer¹⁷ van de John Hopkins universiteit zich nog af of *normale activiteit* ook *normaliserend* werkte. Hij was directeur van een psychiatrisch ziekenhuis waar hij onderzoek deed naar het effect van *normale activiteiten* bij geesteszieken. Hij besloot dat de mens een zelfregulerend organisme was en dit door op een actieve en harmonische wijze deel te nemen aan het leven. Hij bepleitte het actief doelgericht handelen als therapeuticum.

In 1904 schreef Dr. Herbert Hall *activiteiten* voor als therapie. Hij noemde ze *work cure*. Enkele jaren later zou hij van de overheid een beurs krijgen om het effect van *progressief aangeboden en gegradeerde activiteiten* te onderzoeken bij patiënten met neurasthenie.

In 1910 verscheen het eerste boek over ergotherapie: *Studies in Invalid Occupation: A manual for nurses and Attendants* door Susan E. Tracy. In de inleiding schrijft Dr. Daniel H. Fuller over de groeiende tendens om minder en nauwgezetter medicatie voor te schrijven en meer gebruik te maken van alternatieve therapieën zoals (o.a.) *occupations* en *instructions in methods of self-help*. Reeds eerder had Susan Tracy in haar verpleegsterschool activiteitenbegeleiding in haar opleiding geïntegreerd.

In 1919 volgde een artikel door Dr. William Rush Dunton met als titel: *The Principles of Occupational Therapy* . In deze tekst lezen wij dat [all

---

¹⁷ Dr Adolf Meyer (1866 – 1950) was een Zwitserse psychiater die in de U.S.A. carrière maakte en beschouwd wordt als een van de belangrijkste figuren van de *American Psychiatric Association*.

patients] should have occupations which they enjoy...., that sick minds, sick bodies, [and] sick souls may be healed through occupation.... Enkele jaren later verklaart hij dat ... *occupation is as necessary as food and drink.*

Adolf Meyer, Herbert J. Hall, Susan E. Tracy en William Rush Dunton Jr. kunnen - samen met o.m. Eleonor Clark Slagle die in 1915 de eerste school voor ergotherapie oprichtte en George Edward Barton die de eerste was om het begrip *occupational therapy* te introduceren¹⁸ - beschouwd worden als de grondleggers van de ergotherapie.

Ondanks het feit dat de basisideeën voor de ergotherapie vooral in Europa ontstonden was het dus vooral in de Verenigde Staten dat het beroep voor het eerst een formeel statuut kreeg. Dat zou echter veranderen met uitbreken van de Eerste en later de Tweede Wereldoorlog.

---

¹⁸ Tijdens een studiedag in Boston in 1914 sprak Barton voor het eerst over *occupational therapy*. Voordien werden een variatie aan andere termen gebruikt zoals *moral treatment*, *occupation treatment*, *work therapy* en zelfs *ergotherapy*.

Een nieuwe dimensie

Tot voor de Eerste Wereldoorlog situeerde de ergotherapie zich binnen de wereld van de zorg voor geesteszieken, een enkele uitzondering niet te na gesproken. De vooruitgang op het vlak van de technologie en de wetenschappen zorgde er voor dat de praktijk van de ergotherapie steeds meer gefundeerd werd. Deze evolutie en ook de noodzaak aan reëducatieve en revalidatietechnieken bij oorlogsslachtoffers zorgde voor een verdere erkenning en opleving van het beroep.

De vraag naar ergotherapeuten nam drastisch toe. En in tegenstelling tot voorheen was het vooral de sector van de fysieke revalidatie die om ergotherapeuten verlegen zat. Het Amerikaanse leger stuurde in 1918 *reconstruction aides*¹⁹ naar het front in Frankrijk waar zij de patiënten in de militaire veldhospitelen therapeutische activiteiten moesten aanbieden. Ze werden omschreven als *civilian employees whose province is to teach various forms of simple hand craft to patients in military hospitals and other sanitary formations of the Army, especially to those patients in the orthopaedic and surgical wards as well as to the patients suffering from nervous or mental diseases.*

Nog in hetzelfde jaar publiceerde het Rode Kruis het tijdschrift *Carry On - a Magazine on the Reconstruction of Disabled Soldiers and Sailors* waarin o.m. ergotherapie aangeprezen werd.

In 1925 startte Peg Fulton een ergotherapieafdeling op en was daarmee de eerste in Europa. Zij zou later (1932) ook de eerste beroepsvereniging voor ergotherapeuten in Europa oprichten. In 1936 ging in Schotland ook de eerste opleiding van start.

De Tweede Wereldoorlog zorgde opnieuw voor een opleving van het beroep. De waarde van de ergotherapie binnen de fysieke revalidatie was nu boven alle twijfel verheven en in zowel militaire als civiele ziekenhuizen was de vraag naar ergotherapeuten groot. Het aantal scholen nam toe, ook buiten de Angelsaksische landen. Ook het kennisveld van de ergotherapie verbreedde zich en in 1947 verscheen het eerste handboek door en voor ergotherapeuten: *Occupational Therapy* door Helen S. Willard en Clare S. Spackman.

---

¹⁹ Reconstruction Aides - meestal burgers - werden tijdens de Eerste Wereldoorlog ingezet in de begeleiding van gewonde of getraumatiseerde soldaten met als doel ze weer geschikt te maken voor het front. Ze maakten hierbij vooral gebruik van activiteiten als therapeutisch middel. Vele - maar niet alle - reconstruction aides waren ergotherapeuten van het eerste uur, maar er waren ook leraars, kunstenaars en ambachtstlui bij.

In de loop van de jaren die volgden werden i.v.m. ergotherapie verschillende modellen en paradigma's ontwikkeld die allen in min of meerdere mate bijdroegen tot het wetenschappelijke karakter van het beroep.

In 1952 stichtten 10 (vooral Angelsaksische) landen de *World Federation of Occupational Therapy (WFOT)*. Twee jaar later zou het eerste wereldcongres van ergotherapeuten plaatsvinden in Edinburgh, het eerste in een lange rij.

Ergotherapie in Vlaanderen

Hoewel in België ergotherapie wettelijk niet bestond was de ergotherapeutische praktijk sinds de twintiger jaren de facto aanwezig in verscheidene (vooral psychiatrische) ziekenhuizen. Het waren vooral religieuzen die actief waren binnen de gezondheidszorg en het waren ook zij die - soms bijgestaan door verzorgers - de eerste werkateliers oprichtten.

In 1940 had Dr. Pierre Houssa in het Brugmann hospitaal in Brussel het *Centre de traumatologie et de Réadaptation* opgericht. Tien jaar later, in 1950, ging daar de eerste afdeling ergotherapie van start. De ergotherapeuten werden er ter plaatse opgeleid.

Het werd met de jaren duidelijk dat er nood was aan een formele opleiding ergotherapie. In 1956 was het dan zover: het *Institut Supérieur pour les Carrières Auxiliaires de la Médecine (ISCAM)*²⁰ werd de eerste school die ergotherapeuten vormde. Drie jaar later zouden de eerste twee ergotherapeuten er afstuderen.

In 1959 werd ook in het Vlaamse landsgedeelte een (weliswaar Franstalige) opleiding ergotherapie opgericht. Het *Institut Supérieur d'Occupational Therapy (ISOT)* in Oostende stond onder leiding van mevr. Françoise Lamote, een ergotherapeute die had gestudeerd in de Verenigde Staten. De school was een kort bestaan beschoren want moest reeds in 1964 omwille van de taalwetten opgedoekt worden.

Er bestonden echter ook plannen voor een Vlaamse ergotherapieopleiding. In 1958 was E.H. Dries Favorel er in geslaagd om in Gits een opleiding kinesithérapie uit de grond te stampen en erkend te krijgen²¹. Hij en Dr. Paul Vertongen van het Dominiek Savio Instituut voor Neuromotorisch Gehandicapten hadden echter ook interesse in ergotherapie en verwierven daartoe – na persoonlijke contacten - via de UNESCO de samenwerking met Miss D.B. Bramwell, de toenmalige directrice van het Astley-Ainslie Occupational Training Centre in Edinburgh. Zij stuurden Bing A. Bossaert - een van hun pas afgestudeerde kine-studenten - naar Schotland om aldaar opleiding tot ergotherapeut te volgen en verzochten hem tezelfdertijd een plaatselijke opleiding op te starten. Dit gebeurde in samenwerking met Miss

---

²⁰ Tegenwoordig HELB-Haute Ecole Ilya Prigogine-ISCAM

²¹ HILOP, Hoger Instituut voor Lichamelijke Opvoeding en Physiotherapie (?)

Bramwell en een aantal andere buitenlandse ergotherapeuten²². In 1960 was de eerste Vlaamse opleiding ergotherapie een feit.

De eerste jaren waren grote delen van de opleiding ergotherapie gelijk aan die voor kinesitherapie: ergo- en kinestudenten deelden vaak dezelfde klas.²³ In de loop van 1961 overwogen de kine-scholen dan ook de opleiding ergotherapie te integreren in de studies voor kinesitherapeut. Een crisisvergadering met o.m. Françoise Lamote en Bing A. Bossaert wist dit te voorkomen.

In 1963 studeerde de eerste lichting Vlaamse ergotherapeuten af aan de school in Gits en werd de opleiding overgebracht naar het Hoger Technisch Instituut (HTI)²⁴ in Brugge. Datzelfde jaar startte ook de opleiding aan het Stedelijk Hoger Instituut voor Paramedische Beroepen te Gent.

In 1965 werd het diploma van *Gegradueerde in de Arbeidstherapie* erkend. Tot vóór dat jaar was het nog mogelijk om als gediplomeerde kinesitherapeut een diploma in de *ergotherapie* te behalen via een eenvoudige bijkomende cursus. De inhoud van de opleidingen ergotherapie waren tot dan trouwens ook tamelijk arbitrair: het lesprogramma was het resultaat van onderlinge afspraken tussen de verschillende scholen. In 1967 werd daarom *Het Nationaal Verbond der Paramedische Hogescholen Voor Ergotherapie (NVPHSE-FNESPE)*²⁵ opgericht. Het doel was te fungeren als een coördinatieorgaan tussen de instellingen waar ergotherapieonderricht gegeven werd, de kwaliteit van dit onderricht te bevorderen, leerplannen op te stellen en de onderlinge samenwerking te bevorderen.

---

²² Miss Allison (USA) en Miss Stromwall (UK).

²³ Dit veranderde pas in 1970.

²⁴ Tegenwoordig Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende

²⁵ Tegenwoordig de *Federatie van Onderwijs in de Ergotherapie – Fédération pour l'Enseignement en Ergothérapie* (FOE-FEE)

De Nationale Belgische Federatie van Ergotherapeuten²⁶

In 1917 werd in de USA door (o.m.) Slagle, Barton en Dunton *The National Society for the Promotion of Occupational Therapy, NSPOT* (sinds 1923 *The American Occupational Therapy Association, AOTA*) opgericht. Susan E. Tracy werd gekozen tot eerste voorzitter. Het doel van de vereniging was de ontwikkeling van het beroep te stimuleren en de kwaliteit ervan te waarborgen. Tevens wilden zij de beoefenaars van het beroep ten dienste staan in alle aspecten ervan.

In de loop van de jaren daarna volgden andere landen het Amerikaanse voorbeeld en richtten zij op hun beurt nationale beroepsverenigingen op met vergelijkbare doelstellingen. Op het Europese continent kreeg Groot-Brittannië als eerste (in 1936) een beroepsvereniging die zou uitgroeien tot een zeer grote organisatie (*The British Association/College of Occupational Therapists, BAOT/COT*) met meer dan 29.000 leden (2006) en uitgebreide bevoegdheden.

Op 22 oktober 1963 werd ook in België een nationale beroepsvereniging opgericht. De stichters waren Franstalige en Vlaamse ergotherapeuten van het eerste uur.²⁷ Ze waren afgestudeerd in België, in Schotland, in Engeland en zelfs in de Verenigde Staten. De doelstellingen van de *Nationale Belgische Federatie van de Ergotherapeuten, NBFÉ / Fédération Nationale Belge des Ergothérapeutes, FNBE*²⁸ was [...] *de studie en de bescherming van de beroepsbelangen van haar leden, de vervolmaking van hun kennis alsook de verwezenlijking van de sociale en wetenschappelijke strevingen van het beroep.*

Op het ogenblik van haar stichting was het NBFÉ een zeer kleine vereniging: er waren toen slechts 23 in België (aan 3 scholen)²⁹ afgestudeerde ergotherapeuten plus nog een handvol die in het buitenland hun diploma behaald hadden. De vereniging was bij aanvang eerder een vriendenclubje maar dan wél een met grote ambities: vorming, documentatie, de uitgave van een professioneel tijdschrift en belangenverdediging.

---

²⁶ <http://www.ergobel.be/>

²⁷ De stichtende leden waren: Albin 'Bing' Bossaert, Arlette Houssa (Heilporn), Françoise Lamote, Ghislaine Le Borne, Margaret McCombie (Depelchin), Antonio Penta en Muriel Ridler (Dernies).

²⁸ Statuten verschenen in de Bijlagen van het Belgisch Staatsblad op 31 oktober 1963 onder nr. 4562.

²⁹ ISCAM Brussel (sinds 1956), ISOT Oostende (1959-1964) en HILOP Gits (1960-1963)

De ergotherapie zat echter in de lift. De hoogconjunctuur en de daarmee gepaard gaande ontwikkeling van de gezondheidszorg deed de vraag naar ergotherapeuten toenemen. Jaar na jaar werden in verschillende steden opleidingen ergotherapie ingericht. Het aantal afgestudeerde ergotherapeuten in België steeg exponentieel. De opdracht van de beroepsvereniging werd steeds belangrijker maar ook steeds uitgebreider.

Het NBFÉ was gestructureerd als een vzw en derhalve rechtspersoon. Nochtans had de vereniging in het beleid inzake gezondheidszorg geen stem. Daarvoor vertegenwoordigde zij een te kleine belangengroep. Daartegenover stond dat de individuele ergotherapeut in de instelling waar hij tewerkgesteld was vaak een belangrijke rol had: in de 60-er jaren was gekwalificeerd personeel nog steeds beperkt. Vele ergotherapeuten uit die periode waren pioniers die binnen de zich ontwikkelende wereld van de paramedische zorg hun terrein moesten verwerven en verdedigen. Ze werden echter vaak betrokken in de besluitvorming binnen hun instelling en enkele keren ook op hoger niveau als vertegenwoordiger van die instelling.

De uitdagingen waren overigens legio. In de periode tussen 1960 en 1970 werden immers verschillende wetten en ministeriële besluiten gestemd die van fundamenteel belang waren voor de ergotherapie. In 1958 was het *Rijksfonds voor Sociale Reclassering van de Minder-Validen* opgericht en in 1963 aangepast. In 1964 en 1965 werd dan weer wetgeving geschreven m.b.t. de centra voor functionele readaptatie. En ook o.m. de ziekenhuiswetgeving kende in die periode een aantal aanpassingen.

De oprichting van het Rijksfonds en de erkenning van het beroep (1965) zorgden voor een extra uitdaging: het opstellen van een nomenclatuur. Het leek aantrekkelijk om – in een periode dat de ergotherapie zeer technisch georiënteerd was – toe te geven aan een formele afbakening van het beroep. Enkele verlichte geesten, zoals o.m. Bing Bossaert, waarschuwden echter voor een té enge omschrijving van het beroep. Uiteindelijk zou het probleem – behoudens enkele beperkte afspraken met o.m. het Rijksfonds – op de lange baan geschoven worden.

Steeds opnieuw bleek dat bij het opstellen van bovengenoemde en andere wetgeving de ergotherapie regelmatig dreigde ‘vergeten’ te worden. Steeds opnieuw probeerde de beroepsvereniging middels individuele contacten, formeel schrijven en via de verschillende instellingen waar ergotherapeuten werkzaam waren een en ander aan te kaarten, met wisselend succes. Als beroepsvereniging kon het NBFÉ

geen druk uitoefenen, daarvoor was de groep te klein. Het was daarom belangrijk alle afgestudeerde ergotherapeuten te overtuigen van de zin van het bestaan van de beroepsvereniging.

Ledenwerving was bij de aanvang van het NBFÉ geen probleem: er waren slechts een handvol ergotherapeuten. Hoe meer ergotherapeuten afstudeerden, hoe minder voor de hand liggend het echter was dat zij lid werden van de beroepsvereniging. Het was dan ook een blijvende zorg voor de bestuurders van het NBFÉ om kandidaat-leden aan te sporen zich te in te schrijven als lid.

Het NBFÉ wou zijn leden iets bieden. Naast de belangenverdediging organiseerden zij enkele kleinschalige studiedagen en gaven zij een tijdschrift uit. Het *Tijdschrift / Bulletin* verscheen voor het eerst in 1965. Het was een driemaandelijks periodiek met vooral beroepsinhoudelijke artikels in de beide landstalen. Toen het NBFÉ in 1968 toetrad tot de *World Federation of Occupational Therapists (WFOT)*³⁰ werd in het tijdschrift ook regelmatig daarover bericht.

Eind 1970 besloot het NBFÉ tot de uitgave van een tweede periodieke uitgave: Infor-Ergo. Het was een bescheiden tijdschrift dat uiteindelijk slechts enkele edities zou kennen en diende te beantwoorden aan de verzuchting van velen om meer (lokale) informatie te krijgen. Was het een werkelijke nood of was het eerder een poging van toenmalig voorzitter Antonio Penta om de naderende onweerswolken boven het NBFÉ-firmament het hoofd te bieden?

---

³⁰ <http://www.wfot.org.au/>

De oprichting van het Vlaams Ergotherapeutenverbond³¹

Van sinds het ontstaan van het NBFÉ was het duidelijk dat het niet zo eenvoudig zou zijn om als nationale vereniging de twee taalgemeenschappen te verenigen. Het bestuur was daarom ook voor een deel paritair samengesteld: al van in de eerste bestuursraad werd aan de secretaris een Nederlandstalige en een Franstalige medewerker toegevoegd. Later werden er zelfs regionale raden van beheer opgericht die elk hun eigen activiteiten organiseerden en hun specifieke klemtonen legden. Hoewel het de bedoeling was om op die manier de eenheid te bewaren werden de verschillen tussen de twee groepen steeds groter.

Begin 1970 bestond er al geruime tijd wrevel bij de Vlaamse ergotherapeuten ten aanzien van het NBFÉ. Zij waren de mening toegedaan dat de nationale vereniging hen weinig te bieden had voor het lidgeld³² dat zij betaalden. Van de beschikbare middelen ging 80% naar huur, administratie, representatie, enz... van de bestuurders. Slechts 20% vloeide terug naar de basis onder de vorm van praktische hulp en ondersteuning. Daarom deed de Nederlandstalige Regionale Raad van Beheer een voorstel aan de NBFÉ-bestuursraad om de middelen te herverdelen. Dit voorstel werd echter verworpen wat leidde tot een verbreding van de kloof tussen de Vlaamse ergotherapeuten en het NBFÉ. Na veel onderling overleg besloten de Vlaamse ergotherapeuten uiteindelijk tot de oprichting van een eigen (feitelijke) vereniging, het VEV. Aan het bestuur van het NBFÉ werd een ultimatum gesteld: als ingegaan werd op de eisen tot herstructurering zou het VEV binnen de schoot van het NBFÉ blijven werken, zoniet zouden de statuten gepubliceerd worden en zou het VEV als autonome Vlaamse beroepsvereniging verder zijn eigen weg gaan. In afwachting namen alle Nederlandstalige bestuursleden ontslag uit het NBFÉ en werden de Vlaamse ergotherapeuten uitgenodigd om zich lid te maken van het VEV en hun lidgeld niet meer nationaal te storten. Deze oproep werd massaal beantwoord.

Op 26 november 1970 deden de Franstalige leden van het NBFÉ-bestuur een aantal tegenvoorstellen die met elkaar gemeen hadden dat het NBFÉ het overkoepelende orgaan bleef van de beroepsvereniging(en). Dit was niet naar de zin van de Vlamingen die het NBFÉ steeds meer gingen

---

³¹ <http://www.ergotherapie.be/>

³² Het lidgeld van het NBFÉ bedroeg 500 Bfr. waarvan slechts 100 Bfr. ter beschikking was voor de plaatselijke werking.

beschouwen als (slechts) een werkinstrument ten behoeve van de contacten met de overheid (verdedigen van de beroepsbelangen) en de WFOT. De standpunten lagen ver uiteen. Met als doel om toch tot een vergelijk te komen werd een *Commissie met Vier*³³ samengesteld bestaande uit Bing Bossaert en Laurent Marechal voor de Vlaamse ergotherapeuten en Antonio Penta en Ghislaine Le Borne voor de Franstaligen.

Op 22 december 1970 kwam de *Commissie met Vier* voor de eerste maal samen. Uit het verslag dat door de Nederlandstalige ergotherapeuten opgesteld werd leek het er op dat ze tot een akkoord konden komen waarbij het NBFÉ een beperkte rol zou krijgen en er naast het VEV ook het AEF³⁴ zou opgericht worden. Beide regionale verenigingen zouden binnen hun taalgemeenschap exclusief gelden als de beroepsvereniging met eigen statuten. De ledenwerving zou regionaal gebeuren en het NBFÉ zou gefinancierd worden via een dotatie van de twee regionale verenigingen. De beide partijen besloten een en ander voor te leggen aan hun leden om dan later opnieuw samen te komen.

Tijdens de tweede vergadering werden de opmerkingen van de beide groepen naast elkaar gelegd en formuleerden de Franstaligen hun versie van het eerder bekomen vergelijk. Daaruit bleek dat zij weliswaar instemden met regionale verenigingen maar niet met de exclusiviteit daarvan, m.a.w. het NBFÉ zou nog steeds de enige *échte* beroepsvereniging blijven. Daarenboven werd geschermd met het belang dat het NBFÉ had voor de WFOT. De Vlaamse vertegenwoordigers werden tenslotte wandelen gestuurd met de boodschap dat het NBFÉ belangrijker zaken te doen had dan zich te herstructureren en dat ze dringend tot een besluit moesten komen.

Dat besluit kwam er op 18 maart 1971 met de publicatie in het Belgisch Staatsblad van de statuten van het Vlaams Ergotherapeutenverbond, VEV³⁵. Toch wilde het VEV niet alle NBFÉ-schepen achter zich verbranden, maar het zou enkele jaren vergen om opnieuw tot een constructieve samenwerking te komen.³⁶

---

³³ Op deze wijze werd toen - in de berichtgeving naar de leden - verwezen naar de vergadering van de 4 vertegenwoordigers.

³⁴ Association des Ergothérapeutes Francophones.

³⁵ De stichtende leden waren Albin 'Bing' Bossaert, Maurits Deprez, Laurent Marechal, Emiel Vanspauwen en Annie Verfaillie.

³⁶ Een laatste poging tot samenwerking kwam er toen het VEV op 28 maart twee mandatarissen, Norbert Vagenende en Luc Priem, als observatoren afvaardigde naar de Algemene Vergadering van het NBFÉ. Hen werd echter de toegang tot de vergadering ontzegd tenzij zij ter plaatse hun NBFÉ-lidgeld betaalden, wat zij weigerden.

Het Vlaams Ergotherapeutenverbond 1971-1981

In de commentaar bij een voorontwerp voor de statuten van het VEV³⁷ stelde Bing Bossaert (nog) expliciet dat het VEV beschouwd diende te worden als een wetenschappelijke vereniging terwijl het NBFÉ eerder diende als beroepsvereniging. Het VEV beschikte weliswaar over een commissie beroepsbelangen die echter nauw contact diende te onderhouden met de nationale vereniging. Toch werd dan reeds gesuggereerd dat het VEV desnoods zonder NBFÉ verder kon. Uit het organigram bleek evenwel dat vorming het ultieme doel van de vereniging was.

Naast de bestuursraad die bestond uit de stichtende leden en de commissie beroepsbelangen waren het vooral de studiegroepen die – onder leiding van een wetenschappelijke raad - centraal moesten staan in de werking van het VEV. Daarnaast waren er een aantal raden en commissies die minder beroepsinhoudelijke taken hadden.³⁸ In het organigram ontbrak een redactieraad hoewel in de commentaar wel sprake was van het opzet om een Vlaams tijdschrift uit te geven. Met deze ambitieuze plannen ging het VEV van start en op zaterdag 15 mei 1971 greep de eerste Algemene Vergadering van het VEV plaats in café Métropole in Gent. Op de agenda stond o.m. de synthese van de verrichtingen van de voorlopige commissie³⁹, het nazicht van de volmachten, en de samenstelling van de eerste Raad van Beheer.⁴⁰

Het VEV ging van start in een periode van hoogconjunctuur: er was geld, er was werk. De gezondheidszorg in België ontplooidde zich en er kwamen kansen voor verschillende beroepsgroepen om zich te profileren. Hoewel het VEV zelden of nooit als formele gesprekspartner uitgenodigd werd om deel te nemen aan het beleid waren verscheidene ergotherapeuten via hun werk betrokken bij allerlei overheidsinitiatieven.⁴¹ De rol van het VEV op dit vlak bleef beperkt tot het verspreiden van informatie, o.m. via het in 1972 opgerichte *VEV-nieuws*, en via de persoonlijke contacten binnen de vereniging.

---

³⁷ Gedateerd op 7 november 1970.

³⁸ Feestcommissie, Commissie plaatsing, commissie onderwijs en de bestuursraad van het VESV, het Vlaams Ergotherapie Studenten Verbond.

³⁹ Tot dan was het beheer van het VEV waargenomen door de stichtende leden.

⁴⁰ De eerste beheerraad bestond uit Albin 'Bing' Bossaert, voorzitter, Maréchal Laurent, ondervoorzitter, Deprez Maurits, secretaris, en Verfaillie Annie, Vanspauwen Emiel, Hellebaut Laurent en Vanhandenhove Jean, leden.

⁴¹ Zo waren Koen Wuyts, Jan Delahaye en André Bouwen bijvoorbeeld actief in de Federatie van Psychiatrische Revalidatiecentra.

De ergotherapie kreeg wereldwijd meer erkenning als *paramedisch* beroep. Er werd steeds vaker afgeweken van het oorspronkelijke *holistische* concept zoals Meyer⁴² dat geformuleerd had. De ergotherapeut ontwikkelde zich tot specialist (ook buiten zijn eigen werkveld) en hield zich steeds meer bezig met technieken zoals o.m. de mecanotherapie in de functionele revalidatie, sensorische-integratie⁴³, Bobath therapie, projectieve creatieve therapie⁴⁴, enz... De studiedagen die door het VEV ingericht werden waren in het verlengde daarvan en lokten ook vele niet-ergotherapeuten.

De plaatsingsdienst van het VEV verzamelde de beschikbare vacatures en maakte die bekend onder haar leden. Tot eind de jaren 70 hadden de meeste ergotherapeuten dan ook geen moeite om werk te vinden.

In 1973 werd Koen Wuyts voorzitter van de vereniging, een functie die hij 9 jaar zou bekleden. Tijdens deze periode werden de relaties met het NBFÉ enigszins hersteld. In het Franstalige landsgedeelte werd het AE⁴⁵ (Association der Ergothérapeutes) opgericht en dit maakte een herstructurering van de Nationale Federatie mogelijk waarbij de beide regionale verenigingen een eigen koers konden varen maar voor nationale en internationale kwesties samen onder de noemer NBFÉ konden werken. In 1974 werd André Bouwen voorzitter van het NBFÉ en werd de samenwerking nog intenser.⁴⁶

Het VE – in 1973 werd de afkorting VEV vervangen door VE omwille van verwarring met een andere organisatie – kon in die periode rekenen op de steun van ongeveer de helft⁴⁷ van alle in Vlaanderen afgestudeerde ergotherapeuten.

Centraal in de werking van het VE stonden de verschillende *werkgroepen*: in verschillende delen van Vlaanderen kwamen collega's regelmatig bijeen om rond onderwerpen uit hun specifieke sector van gedachten te wisselen en hun kennis en ervaring met elkaar te delen. Daarnaast werden enkele succesrijke studiedagen georganiseerd en zag

---

⁴² Cfr. supra.

⁴³ Neurobehavioural Model van Jean Ayres (1920 - 1989)

⁴⁴ Fidler, G. S. & Fidler, J. W. (1963)

⁴⁵ <http://www.ergo-ae.be/>

⁴⁶ Gedurende enkele jaren gebeurde de ledenwerving voor het VE via het tijdschrift van de NBFÉ.

⁴⁷ Het ledenaantal evolueerde van 63% in 1971 tot 35% in 1978.

de *VE-documentatie* het levenslicht. Het was een periodieke aanvulling op het VE-nieuws waarin beroepsinhoudelijke onderwerpen aan de hand van uitgebreide artikelen en teksten aan bod kwamen. Deze publicatie zou evolueren naar een professioneel ogend vaktijdschrift, het *Tijdschrift voor Ergotherapie* (1979), later opnieuw *VE-documentatie* genoemd, dat echter eind 1981 zou ophouden te bestaan. Alles bijeen kende de *VE-documentatie* 9 jaargangen in diverse uitvoeringen.

Tegen het eind van de jaren zeventig sloeg de wereldwijde recessie toe. Dat had ook zijn invloed op de wereld van de ergotherapie. Er waren minder jobs en meer afgestudeerde ergotherapeuten. De doorsnee ergotherapeut toonde steeds minder interesse voor de beroepsvereniging. De mandatarissen van het VE gingen een na een hun eigen weg. Ook financieel ging het de vereniging minder goed. Tijdens een schaars bijgewoonde Algemene Vergadering in het najaar van 1981 dienden voorzitter Koen Wuyts en zijn collega's hun ontslag in. Aangezien er geen kandidaturen waren om de vacante mandaten in te vullen hield het VE daardoor de facto op te bestaan: de Vlaamse ergotherapeuten hadden geen beroepsvereniging meer...

Het Vlaams Ergotherapeutenverbond 1982-1992

Hoewel eind 1981 niemand bereid was gevonden om een mandaat te bekleden binnen de beroepsvereniging vonden velen het zeer jammer dat het VE was opgehouden te bestaan. In het voorjaar van 1982 kwamen in het Brugse enkele (vooral) West-Vlaamse ergotherapeuten tot het besluit dat het VE opnieuw tot leven moest worden gewekt. Onder impuls van Maurice Maes werden een tweetal vergaderingen samengeroepen waar een structuur ontwikkeld werd waarvan men dacht dat ze de basis kon vormen voor een nieuw en leefbaar VE. Er werd gekozen voor een gedecentraliseerde *provinciale werking* (vergelijkbaar met de *werkgroepen* van vroeger) waarbinnen allerhande vormende en informatieve activiteiten zouden plaats vinden. In een later stadium zou er dan een overlegstructuur komen waar vertegenwoordigers uit de verschillende regio's elkaar zouden kunnen ontmoeten.

Op 25 oktober 1982 greep in een zaaltje te Brugge de officiële startvergadering plaats van het nieuwe VE (afdeling West-Vlaanderen). Deze vergadering bleek een groot succes. Vele ergotherapeuten verklaarden zich bereid zich opnieuw - als lid of als bestuurslid - te willen engageren in het VE. In de loop van de maanden die daarop volgden werden door de West-Vlaamse initiatiefnemers soortgelijke vergaderingen belegd in andere provincies.

De Provinciale Raden organiseerden in hun regio op regelmatige basis druk bezochte samenkomsten met spreekbeurten en workshops en waar vooral ergotherapeuten elkaar konden ontmoeten en informatie uitwisselen. Op vele plaatsen namen de werkgroepen van weleer de draad weer op of werden er nieuwe heropgestart. Ze vormden een belangrijke schakel tussen het werk van de beroepsvereniging en de dagelijkse ergotherapeutische praktijk.

Halfweg de jaren tachtig was een werkgroep fysieke revalidatie en geriatrie erg actief in de regio Antwerpen-Brabant. Toen zij door een artsenvereniging uitgenodigd werden om het beroep ergotherapie voor te stellen op de Geneeskundige Dagen Antwerpen (GDA) betekende dit de start van een blijvende samenwerking met jaarlijkse studiedagen die steeds opnieuw veel succes kenden.⁴⁸

De rol van de beheerraad – toen *Centrale Raad* genoemd – was beperkter dan daarvoor: het was overlegplatform met een zeer beperkte

---

⁴⁸ De pioniers van dit initiatief waren Geert Bruyneel, Niko Clays, Marleen De Clerck en later ook Sonia Vermeylen.

bevoegdheid. Initiatieven en beslissingen werden vooral in de provincies genomen, en zelfs het obligate tijdschrift was provinciaal.⁴⁹ Toch kreeg deze Centrale Raad meer bevoegdheden naarmate het nieuwe VE meer taken op zich nam die op provincieniveau nauwelijks te verwezenlijken waren. De voorzitter van de vernieuwde vereniging werd Mia Vercammen (tot 1985), opgevolgd door Karel Lambert (tot 1988) en Maurice Maes.

In 1983 werd de *ombudsdienst* opgericht die moest tegemoetkomen aan de vraag om informatie van de leden. Hieruit zouden uiteindelijk twee centrale mandaten groeien: de ombudsdienst zélf en het *algemeen secretariaat*. In de volgende jaren keerden steeds meer functies terug naar het centrale niveau: de ledenwerving, de boekhouding en uiteindelijk ook het tijdschrift. In 1988 werd – op initiatief van de Nederlandstalige en Franstalige opleidingen ergotherapie en in samenwerking met het VE en het AE – een nationaal tijdschrift opgericht, het *AEB*⁵⁰, waarin ook het VE een aantal pagina's publiceerde. Daarnaast werden weliswaar nog steeds plaatselijke publicaties gemaakt.

De federalisering van België⁵¹ en de evolutie van het welzijnsbeleid⁵² noopten het VE opnieuw actief te participeren in het beleid. Totnogtoe had de beroepsvereniging nooit echt de kans gehad om daarin een formele rol te spelen. Ook nu weer lag dit niet voor de hand omdat het VE een té kleine groep mensen vertegenwoordigde. Toch slaagden o.m. Jan De Smedt en later Pierre Seeuws er in om op diverse domeinen de stem van de ergotherapeut te laten horen en daardoor enige invloed uit te oefenen op de beslissingen die de overheid nam. Even belangrijk was opnieuw het verwerven van relevante informatie dienaangaande ten behoeve van de leden van de vereniging.

Intussen was er weer een nauwer contact ontstaan met de collega's uit het Franstalige landsgedeelte en maakte het VE opnieuw deel uit van NBFÉ. De discussies van weleer waren weliswaar nooit ver weg maar een aantal gemeenschappelijke initiatieven, vooral m.b.t. de overheid, de internationale contacten en de oprichting van het AEB waren succesvol.

---

⁴⁹ Op een bepaald ogenblikken werden er 5 regionale tijdschriften uitgegeven met zowel beroepsinhoudelijke als informatieve artikelen.

⁵⁰ *Acta Ergotherapeutica Belgica*

⁵¹ Bijvoorbeeld: de overheveling van bevoegdheden naar de gewesten zou uiteindelijk leiden tot de oprichting van het *Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een Handicap*.

⁵² Bijvoorbeeld: De oprichting van de *Rust- en Verzorgingstehuizen* (RVT), de thuiszorg, enz...

In 1985 bezocht een delegatie van de WFOT⁵³ België met als doel de opleidingen ergotherapie aan de verschillende scholen te screenen in functie van de erkenning als volwaardige opleiding. Gastheer was het NBF⁵⁴. De toenmalige opleidingen werden goed bevonden zij het dat de WFOT van mening was dat de beroepsvereniging een grotere impact moest verwerven op de opleidingen, dat er een groot gebrek was aan vakliteratuur in de landstalen en te weinig voortgezette vorming.

Op 25 oktober 1985 greep in Kortrijk de studiedag *Een kwart eeuw ergotherapie in Vlaanderen* plaats. Tijdens deze samenkomst werd een bilan opgemaakt van de plaats en betekenis van de ergotherapie op dat ogenblik en was de roep naar een duidelijke identiteit, uitgedrukt in een statuut, duidelijk hoorbaar. Er werd - al dan niet expliciet – gepleit voor actenlijsten, een nomenclatuur, afbakening en bescherming van het beroep. Het VE nodigde iedereen uit om daartoe - via lidmaatschap - de weg van de beroepsvereniging te volgen.

In de tweede helft van de jaren 80 werd werk gemaakt van al deze verzuchtingen. De contacten met de overheid namen toe, vooral met betrekking tot de nomenclatuur (RIZIV) en het statuut van de ergotherapeut (Nationale Raad voor Paramedische Beroepen).

Tijdens het tweede congres voor ergotherapie in London⁵⁵ hadden een aantal vertegenwoordigers van verschillende beroepsverenigingen besloten dat het zinvol zou zijn om de verschillende beroepsprofielen en opleidingscriteria in Europa gelijk te schakelen. Zij gingen daarmee in op een advies van de Raad van Europa uit 1983. In 1986 werd daarom COTEC⁵⁶ opgericht. De eerste doelstelling was de gelijkschakeling van de diploma's in de verschillende Europese landen zodat vrij verkeer van ergotherapeuten mogelijk werd. Verder wilden zij [...] *to enable National Associations of Occupational Therapists of the European Countries to develop, harmonise and promote standards of professional practice and education of Occupational Therapists and to advance the science of occupational therapy throughout Europe.*⁵⁷ Het VE was via zijn

---

⁵³ Andrée Forget, voorzitter WFOT en Jo Barker, algemeen secretaris WFOT.

⁵⁴ Het VE werd vertegenwoordigd door Jan De Smedt en Frank Schaffler.

⁵⁵ London, 2-5 juli 1985

⁵⁶ COTEC: Aanvankelijk *Committee of European Occupational Therapists*, sinds 2000 *Council of Occupational Therapists for the European Countries*. De naamsverandering moest het mogelijk maken dat ook niet-leden van de EG lid konden worden van COTEC.

⁵⁷ <http://www.cotec-europe.org/>

mandatarissen in het NBFV vertegenwoordigd in het bestuur van COTEC sinds april 1986.

1988 was voor het VE vooral belangrijk op organisatorisch vlak. De vereniging die zich in 1982 weer op gang getrokken had, had er jaar na jaar steeds meer taken en opdrachten bij gekregen waaronder enkele die ver boven de grenzen van de plaatselijke werking uitstegen. Daarom werd besloten om de feitelijke situatie juridisch te gronden en werd een statuutwijziging doorgevoerd die voor de volgende jaren de wettelijke basis zou vormen van de vereniging.

De jaren 80 werden gekenmerkt door het zoeken naar een nieuw profiel voor de ergotherapie. Dit was al duidelijk geworden op de studiedag in Kortrijk⁵⁸. De ergotherapeut wilde niet enkel erkend worden omwille van zijn (technische) prestaties maar ook en vooral door de specifieke plaats die hij innam binnen het geheel van de gezondheidszorg en het welzijnswerk. Het antwoord was *zelfstandigheid*. De klemtoon van de ergotherapie verschoof van het analytisch-technische naar een (opnieuw) meer holistisch model. Dit was niet enkel het geval in Vlaanderen maar ook in het buitenland.⁵⁹ Toen het VE in 1989 opnieuw een studiedag organiseerde⁶⁰ was dan ook niet toevallig dat *zelfstandigheid* een kernthema was, en dit zou ook drie jaar later het geval zijn op het IVde Europees congres in Oostende.

Op de Algemene Vergadering van het VE op 12 februari 1990 werd aan de bestuurders⁶¹ van de vereniging het mandaat gegeven om zich te engageren in de organisatie van een Europees Congres. De Belgische kandidatuur was ingediend bij COTEC omwille van de behoefte die bestond om de ergotherapie in België extra in de kijker te plaatsen en dit op een ogenblik – kort na de ondertekening van het *Verdrag van Maastricht*⁶² – dat België als centrum van de Europese Unie bijzonder veel internationale aandacht kreeg.

Tegen de achtergrond van de gebruikelijke activiteiten ging in de periode 1990-1992 zéér veel energie naar de organisatie van het congres.

---

⁵⁸ *Een kwart eeuw ergotherapie in Vlaanderen*, Kortrijk, 1985.

⁵⁹ Cfr. o.m. de publicaties van Gary Kielhofner en Samuel Burke

⁶⁰ Studiedag in Wachetebeke op 20 oktober 1989: *Ergotherapie, een actueel antwoord*.

⁶¹ Maurice Maes, Karel Lambert, Frank Schaffler, Nil Meyer en Bing Bossaert.

⁶² Het Verdrag van Maastricht (officieel het Verdrag betreffende de Europese Unie) werd ondertekend op 7 februari 1992 en diende ter oprichting van de Europese Unie.

Daartoe werd er een samenwerkingsverband opgezet tussen een aantal mensen van het VE, het AE en enkele medewerkers van de stad Oostende waar het congres zou plaatsgrijpen. Maurice Maes werd congresvoorzitter, Bing Bossaert stond voor de inhoud en Frank Schaffler was verantwoordelijk voor de praktische organisatie.⁶³

Onder het thema *Towards Independent Living: Ergotherapy* werden op het congres *Euro-Ergo '92* gedurende 4 dagen ruim 200 lezingen, workshops, poster-sessies en studiebezoeken georganiseerd die werden bijgewoond door meer dan 1200 deelnemers uit 22 verschillende landen. Onder de deelnemers waren o.m. mevr. Maria Schwartz, voorzitter van de WFOT, verschillende Cotec-delegates en vertegenwoordigers van de Federale en regionale overheden.

De effecten van deze organisatie waren verscheiden: in de eerste plaats werd de ergotherapie meer dan ook in de kijker gezet. De overheid, de directies van instellingen en vele verenigingen die actief waren in de gezondheidszorg werden overspoeld met informatie over ergotherapie. Voor de ergotherapeuten zélf bood het congres de kans om collega's uit binnen- en buitenland te ontmoeten en kennis te maken met vernieuwende visies en inzichten m.b.t. hun beroep. Voor de (beroeps)verenigingen en instellingen was het congres een uitgelezen platform om hun werking te verduidelijken en hun contacten uit te breiden.⁶⁴ Het VE participeerde meer dan ooit aan de internationale verenigingen. Dirk De Vylder zetelde vele jaren (namens het NBF) in de bestuursorganen van COTEC en WFOT.⁶⁵

Voor het VE betekende *Euro-Ergo '92* echter ook het afscheid van een aantal mandatarissen, onder wie voorzitter Maurice Maes, die na een bestuursperiode van ruim tien jaar de fakkel overgaven aan een vernieuwde beheerraad.

---

⁶³ De andere medewerkers van het organiserend comité waren o.m. Nil Meyer (VE), Karel Lambert (VE), France Rolland (AE), Claire Valentin (AE) en Philippe Lievens (PTO Oostende).

⁶⁴ In de marge van het congres werden de eerste contacten gelegd met ergotherapeuten uit Europese landen buiten de Europese Unie. Een Poolse en Tsjechische delegatie waren aanwezig. Een en ander leidde later o.m. tot de oprichting van de Tsjechische beroepsvereniging.

⁶⁵ Van 1998 tot 2002 was Dirk De Vylder vice-president van COTEC.

Het Vlaams Ergotherapeutenverbond 1993-2002

In 1993 ging de nieuwe voorzitter Pierre Seeuws met een verjongde ploeg van start. Hoewel het niet overal even vlot liep werd nog steeds het grootste belang gehecht aan de provinciale werking. Plaatselijk werden op regelmatige basis diverse vormende en informatieve activiteiten georganiseerd⁶⁶, actief deelgenomen aan grotere evenementen⁶⁷, initiatieven opgestart en/of gesteund en zelfs een informatieblad⁶⁸ gepubliceerd. Om de werking van de provinciale raden te ondersteunen werden nieuwe en formele afspraken gemaakt met de beheerraad.

Verschillende werkgroepen te lande bleven actief. Vanuit de werkgroep geriatrie en fysieke revalidatie was eerder een subgroep thuiszorg opgericht met Dirk Watthy als grote bezieler. Na de deelname van een aantal onder hen⁶⁹ aan het WFOT Congres in Londen werd besloten een vereniging op te richten die hulpvragers de mogelijkheid bood om een ergotherapeut bij hen thuis te vragen. Op 30 mei 1996 werden in het Belgisch Staatsblad de statuten van *EDiTh* vzw gepubliceerd.⁷⁰ Via Edith werd ook de ontwikkeling van de thuiszorg op de voet gevolgd.

Op centraal niveau werd verder samengewerkt met het AEB. De binnenbladzijden van Acta waren sinds 1991 de enige formele publicatie van het VE. Via het NBFÉ werd vooral gewerkt aan het *wettelijk statuut* van de ergotherapeut dat tenslotte in 1996 een feit werd⁷¹. In 1977 werd de rol van het NBFÉ-FNBE middels een contract tussen het VE en het AE formeel vastgelegd.

---

⁶⁶ Zoals een aantal studie-avonden die in de verschillende provincies werden ingericht met als onderwerp o.m. het Kwaliteitsdecreet, Evidence Based Practice, de Axenroos, enz...

⁶⁷ Bijvoorbeeld: sinds 1995 neemt het VE met een studiedag deel aan de REVA-beurs in Flanders-Expo te Gent.

⁶⁸ In West-Vlaanderen (en later ook Oost-Vlaanderen) werd *De Flap* verspreid: een lokaal informatieblad over ergotherapie.

⁶⁹ Stichtende leden waren Lieve Bernaert, Véronique D'Heygere, Pierre Seeuws en Dirk Watthy.

⁷⁰ Als doelen werden voorop gesteld: (1) de zelfredzaamheid van hulpvragers te onderhouden en/of optimaliseren volgens de ergotherapeutische akten opgesteld door de beroepsvereniging en (2) studiewerk te verrichten ter ondersteuning van het hoger gestelde doel.

⁷¹ Koninklijk besluit van 8 juli 1996 betreffende de beroepstitel en de kwalificatievereisten voor de uitoefening van het beroep van ergotherapeut en houdende vaststelling van de lijst van de technische prestaties.

Via de COTEC en vooral de WFOT werd aandacht besteed aan de ethische code, de competenties, het beroepsprofiel⁷² en de gelijkschakeling van de opleidingen. De – nu eens moeizame, dan weer vlotte - contacten met de scholen zélf verliepen o.m. via het *Paritair Comité voor Onderwijs en Beroep* (PCOB-CPEP). De controleopdracht van de beroepsverenigingen op het onderwijs (waarop de WFOT had aangedrongen) kreeg langzaam maar zeker vorm.⁷³

Omdat er nood bestond aan een breed Vlaams overlegorgaan werd in 1995 de VLOE (*Vlaams Overleg Ergotherapie*) opgericht met vertegenwoordigers van het VE, Edith en de Vlaamse opleidingen ergotherapie. Binnen dit overlegorgaan werden een grote diversiteit aan onderwerpen besproken zoals o.m. de uitbouw van een leergang thuiszorg, het herwerken van het beroepsprofiel, enz...

Marc Coulier breidde de werkzaamheden van de ombudsdienst uit en zou uiteindelijk in 2001 - via een website⁷⁴ - de toegankelijkheid gevoelig verhogen.

Met de overheid werden de contacten uitgebreid: met de Vlaamse Onderwijsraad in verband met het beroeps- en opleidingsprofiel⁷⁵, met het RIZIV in verband met het opstellen van een beperkte nomenclatuur voor de ergotherapeut in de thuiszorg, met het Vlaams Fonds in verband met het inschakelen van ergotherapeuten in de multidisciplinaire teams en met de Nationale Vereniging van Paramedische Beroepen en de Technische Commissie voor de Paramedische Beroepen in verband met de akten-lijst voor ergotherapeuten⁷⁶.

Het ledenaantal van het VE schommelde in de jaren 1993 -2002 tussen de 15% à 20% van het totaal van de afgestudeerde ergotherapeuten in Vlaanderen. De ledenwerving – ieder jaar opnieuw een grote uitdaging – gebeurde via uitgebreide mailings en informatiecampagnes en via centraal georganiseerde activiteiten zoals studiedagen en symposia.

---

⁷² In Vlaanderen werd in 1997 het *Beroepsprofiel Ergotherapeut* en in 1998 het *Opleidingsprofiel Ergotherapeut* door de Vlaams Onderwijsraad (VLOR) aanvaard.

⁷³ Screening van de opleidingen via het NBFÉ.

⁷⁴ <http://www.ergotherapie.be/>

⁷⁵ Cfr supra.

⁷⁶ Op 4 september 1996 verscheen in het Belgisch Staatsblad het *Koninklijk besluit van 8 juli 1996 betreffende de beroepstitel en de kwalificatievereisten voor de uitoefening van het beroep van ergotherapeut en houdende vaststelling van de lijst van de technische prestaties*.

Het Vlaams Ergotherapeutenverbond vanaf 2003

Op de Algemene vergadering van 22 januari 2003 kreeg de vereniging met Jonny Peeters een nieuwe voorzitter en werden ook een aantal nieuwe jonge mensen in de beheerraad opgenomen. De beheerraad zette het beleid van vorig bestuur verder maar legde enkele nieuwe klemtonen die o.m. te maken hadden met de betekenisvolle evolutie van de gezondheidszorg in binnen- en buitenland.

In 2003 werden de statuten van het VE grondig aangepast en conform gemaakt aan de nieuwe vzw-wetgeving. Door deze belangrijke basis veilig te stellen kon de vereniging zich volop helemaal concentreren op haar doelstellingen: het bevorderen en beschermen van de kwaliteit van het beroep, het verdedigen van de belangen van haar leden op alle niveau's en het bekend maken en promoten van de ergotherapie bij overheden en belangrijke derden.

De mondiale recessie zorgde voor een uitgesproken kritische kijk op de kostprijs en de inhoud van de gezondheidszorg. De zinvolheid en de doeltreffendheid van het zorgaanbod werd steeds grondiger geëvalueerd. Dit bracht een toename van de objectivering en het kwaliteitsonderzoek met zich mee. Voor de ergotherapie betekende dit opnieuw dat het wat diffuse holistische referentiekader plaats moest ruimen voor een meer wetenschappelijk onderbouwde vraaggestuurde benadering. De *Evidence Based Practice*⁷⁷ deed ook hier zijn intrede.

Het VE ontsnapte niet aan deze evolutie. In diverse werkgroepen werden – al dan niet op vraag van of ten behoeve van de overheid - functieprofielen⁷⁸ opgemaakt voor de ergotherapeut binnen de verschillende werkvelden. Het beroep werd op alle mogelijke manieren gepromoot: via persoonlijke contacten, deelname aan verschillende werkgroepen en commissies, perscampagnes, mailings, lobbying, enz..

Binnen de vereniging werd in 2004 het OKE (*Ondersteunings- en Kenniscentrum Ergotherapie*) opgericht. Het OKE fungeert als denkcel van de vereniging. Tot de doelen behoren: het verwetenschappelijken

---

⁷⁷ Bij *Evidence Based Practice* worden bestaande en nieuwe behandelingen en strategieën getoetst aan het beste onderzoek uit de wetenschappelijke literatuur. Daarbij wordt gewerkt met de gedegen (statistische) methoden van de klinische epidemiologie. Deze manier van werken gericht op kwaliteitsverbetering en een effectieve en doelmatige gezondheidszorg.

⁷⁸ Bijvoorbeeld de *Taakomschrijving van de ergotherapeut in het basisonderwijs* en het *Profiel van de rusthuisergotherapeut*.

van de ergotherapie, het stimuleren van Evidence Based Practice, het uitschrijven van expertiselijsten, het screenen van de publicaties van het VE, en meer.

Met de ondertekening op 19 juni 1999 van de *Bologna-akkoorden* werd in Europa een nieuw uniform onderwijssysteem op de sporen gezet. Vanaf het academiejaar 2005-2006 werd de BAMA-structuur⁷⁹ ook in België van kracht. Het diploma van gegradueerde in de ergotherapie werd een Bachelor's degree. Het inrichten van een Master's degree, de wetenschappelijke pendant van de klassieke A1-opleiding, werd dan ook (en is nog steeds) een uitdaging voor het VE en zal ontgetwijfeld een scharnierpunt zijn voor het beroep van ergotherapeut.

Epiloog

Heeft het Vlaams Ergotherapeutenverbond nog een toekomst? Hoewel ledenwerving waarschijnlijk altijd een probleem zal blijven zolang het VE geen registratierecht heeft (zoals bijvoorbeeld in Canada⁸⁰) is de vereniging sinds zijn ontstaan uitgegroeid tot een professionele organisatie met een grote verscheidenheid aan belangwekkende opdrachten.

Het gegeven dat de ergotherapeuten altijd een kleine beroepsgroep zullen blijven in vergelijking met andere beroepen maakt het bestaan van een organisatie als het VE extra belangrijk. Het opvolgen van het beleid, het organiseren en ondersteunen van professionele vorming en het bewaken van het statuut van de ergotherapeut in al zijn aspecten zijn immers de noodzakelijke voorwaarde om de ergotherapie in Vlaanderen de plaats te garanderen die haar toekomt.

november 2006

---

⁷⁹ BAMA: Bachelor - Master

⁸⁰ The CAOT Certification Examination ensures all individuals who enter occupational therapy practice in Canada meet a minimum standard in the written application of theoretical and applied knowledge and professional behaviour in a practice situation. (<http://www.caot.ca/>)

Deze tekst werd ten behoeve van het Vlaams Ergotherapeutenverbond vzw samengesteld door Frank Schaffler in samenwerking met Maurice Maes, Karel Lambert, Nil Meyer, Bing Bossaert en vele (ex-) mandatarissen van het VE. Naast hun mondelinge getuigenissen werden volgende bronnen gebruikt:

BRAMWELL, I. D. B., Belgium 1961/62, The Scottish Journal of Occupational Therapy, Edinburgh, 1963.

DAENEKINDT Johan, De historische achtergrond van de ergotherapie, proefschrift Rijkshoger Instituut voor Paramedische Beroepen en Maatschappelijk Dienstbetoon, Kortrijk, 1971.

SCHAFFLER Frank, e.a., Een kwart eeuw ergotherapie in Vlaanderen, verslag van de studiedag naar aanleiding van 25 jaar ergotherapie in Vlaanderen, HRIEPSHO Kortrijk, 1985.

TERRIAULT P.-Y. en COLLARD F., Ergothérapie: "Je me souviens", Journal d'Ergothérapie, Masson Paris, 1999, 21, 4, 147-156.

Acta Ergotherapeutica Belgica (1988 – heden)

Belgisch Staatsblad (1963 – heden)

Verslagen van de Algemene Vergadering van het VE (1982 – heden)

VEV-dokumentatie (1973 – 1981)

VEV-Nieuws (1972 – 1978)

Bijlage: Vlaams Ergotherapeutenverbond 1971 – 2005

JAAR	VOORZITTER	ONDERVOORZITTER	SEKRETARIS	LEDEN
1971	Bing Bossaert	Laurent Maréchal	Maurits Deprez	75
1972	Bing Bossaert	Laurent Maréchal	Maurits Deprez	255
1973	Koen Wuyts	Laurent Maréchal	Maurits Deprez	248
1974	Koen Wuyts	Laurent Maréchal	Maurits Deprez	297
1975	Koen Wuyts	Laurent Maréchal	Maurits Deprez	192
1976	Koen Wuyts		Rik Neyrinck	
1977	Koen Wuyts		Rik Neyrinck	303
1978	Koen Wuyts		Rik Neyrinck	356
1979	Koen Wuyts		Van Zande Agnes	277
1980	Koen Wuyts		Jean Vanhandenhoven	
1981	Koen Wuyts		Jean Vanhandenhoven	
1982	Mia Vercammen		Jean Vanhandenhoven	
1983	Mia Vercammen		Frank Schaffler	406
1984	Mia Vercammen		Frank Schaffler	425
1985	Mia Vercammen		Frank Schaffler	507
1986	Karel Lambert		Frank Schaffler	446
1987	Karel Lambert		Frank Schaffler	211
1988	Karel Lambert		Frank Schaffler	233
1989	Maurice Maes	Nil Meyer	Frank Schaffler	463
1990	Maurice Maes	Nil Meyer	Frank Schaffler	443
1991	Maurice Maes	Nil Meyer	Frank Schaffler	528
1992	Maurice Maes	Nil Meyer	Frank Schaffler	330
1993	Pierre Seeuws	Clara Cook	Marijke Moens	437
1994	Pierre Seeuws	Clara Cook	Marijke Moens	537
1995	Pierre Seeuws	Clara Cook	Marijke Moens	478
1996	Pierre Seeuws	Clara Cook	Dirk Vandamme	656
1997	Pierre Seeuws	Clara Cook	Dirk Vandamme	750
1998	Pierre Seeuws	Clara Cook	Dirk Vandamme	400
1999	Pierre Seeuws	Clara Cook	Dirk Vandamme	460
2000	Pierre Seeuws		Marlies Suetens	517
2001	Pierre Seeuws		Marlies Suetens	533
2002	Pierre Seeuws	Marc Coulier	Marlies Suetens	567
2003	Jonny Peeters	Marc Coulier	Ingrid Roosen	581
2004	Jonny Peeters	Marc Coulier	Ingrid Roosen	543
2005	Jonny Peeters	Marlies Suetens	Ann Callaert	608
2006	Jonny Peeters	Marlies Suetens	Ann Callaert	617

